Zklamání, ale ne překvapení: Plastová úmluva se zatím odkládá

1.12.2024 - | Arnika

Takzvaná plastová úmluva může být bezmála historickým dokumentem, který by nastavil jasná a závazná pravidla pro omezení všudypřítomného znečištění plasty a jejich toxickými příměsemi. Má-li ale dokument skutečně řešit stále gradující plastovou krizi, potřebuje být nejen globální, ale hlavně obsahovat jasné závazky ke snižování produkce plastů, regulovat související chemické látky po celý životní cyklus plastového materiálu a nastavit mechanismy k důkladnému monitoringu i financování celého procesu dle principu "znečišťovatel platí", jak Arnika již dříve popisovala ZDE.

Ani páté jednání pod hlavičkou OSN ale nadějím nedostálo. Státy vydělávající na těžbě a zpracování ropy za pomoci procesního zdržování i zpochybňování vědeckých důkazů zablokovaly všechny ambiciózní návrhy.

Protože OSN v dané věci rozhoduje konsensem a těžkopádný proces se nepodařilo upravit, i odpor poměrně úzké skupiny států stačil k vyblokování dohody na neurčito. Saúdská Arábie či Rusko především rozporovaly jakékoli omezení produkce plastů.

Ožehavým tématem je také závaznost výsledného znění dokumentu. Fosilní a plastové velmoci by rády dobrovolná, kompromisní ustanovení, zatímco hlavně státy vystavené dovozu plastového odpadu z bohatších zemí si o případném dodržování takových regulí nedělají iluze. „Úmluva, která se spoléhá pouze na dobrovolná opatření, by nebyla přijatelná," cituje například CNN Juliet Kaberu, generální ředitelku rwandského úřadu pro životní prostředí.

Právě Rwanda spolu s Mexikem v poslední den jednání vystoupily jménem skoro stovky zemí a vyzvaly k přijetí silné plastové úmluvy, která by se nebála nastavit jak opatření ke snižování produkce plastů, tak souvisejících nebezpečných látek. Většina států účastnících se jednání také vyjádřila podporu návrhu vedenému Panamou. Ten představuje komplexní strategii pro snížení globální výroby plastů prostřednictvím přístupu zahrnujícího celý životní cyklus plastů – od výroby až po likvidaci.

Postoj dalších zemí – především největších producentů plastů, Číny a USA, naopak není zcela zřejmý. Jak podotkla agentura AFP, čínská i americká delegace na nedělní tiskové konferenci států žádajících spíše rozhodné kroky nápadně chyběla.

Podívejte se na naši **FOTOGALERII**, která přibližuje atmosféru jednání v jihokorejském Pusanu.

Průmyslový lobbing se činil, ještě ale nevyhrál

Jednání se snažilo opanovat nejen procesní kličkování fosilních států, ale i fosilní lobbistický aparát. Lobbistů do Pusanu dorazilo 220: více než příslušníků delegace Evropské unie a všech jejích členských států dohromady, třikrát více než vědců. Environmentální organizace i proto pokládají jednací proces za vyloženě netransparentní a diskriminační.

I jediný zástupce české občanské společnosti v Pusanu, odborník na toxické látky z Arniky Jindřich Petrlík, upozorňoval již v průběhu vyjednávání na zjevné umlčování nejen expertů a ochránců životního prostředí, ale i zástupců skupin nejvíce zasažených znečištěním. Tito takzvaní pozorovatelé měli během jednání jen naprosto minimální prostor pro příspěvky, a často se na jednání ani

nedostali.

Jakkoli mezi zastánci silné plastové úmluvy panuje rozčarování, nastalé zdržení ještě není nejhorším možným scénářem. Pro fosilní státy a průmyslové aktéry ještě lepší – potažmo pro světové ekosystémy a veřejné zdraví ještě horší – by patrně bylo schválení dokumentu ve slabé, nezávazné podobě, jaká by k řešení plastové krize reálně nepřispěla, jen dala znečišťovatelům další výmluvu.

Nyní jsou možnosti stále otevřené. Delegáti se shodli, že diskuse o formě plastové úmluvy budou pokračovat v příštím roce. Kdy a kde přesně, není zatím známo.

Jindřich Petrlík, odborník na toxické látky v životním prostředí a odpadech z Arniky, na jednání v jihokorejském Pusanu.

Není čas ztrácet čas

Těžkopádnost jednání je o to úmornější, že od října 2022, kdy OSN přijala tematickou rezoluci rozhodující o přípravě "mezinárodního právně závazného nástroje týkajícího se plastového znečištění", celosvětových konferencí o úmluvě proběhlo již pět. Plastů mezitím ze Země nijak neubývá, jejich produkce naopak neustále roste. Nyní se vyrobí zhruba 33 milionů tun plastového materiálu měsíčně. A očekává se, že do roku 2050 se produkce může až zdvojnásobit, zatímco míra recyklace nedosahuje podle údajů OSN ani devíti procent.

Plastové znečištění je už dávno experty i řadou státních aktérů pokládané za vyloženě kritické: nejen kvůli bezprostřednímu zahlcování některých zemí tzv. globálního Jihu plastovým odpadem, ale i kvůli prakticky nezničitelným toxickým látkám přenášejícím se z plastů i skrze recyklaci, či kvůli doslova všudypřítomným mikroplastům. Odhaduje se, že se jejich množství v životním prostředí zdvojnásobuje zhruba úměrně celkové produkci plastů, tedy asi jednou za každých 15 let již od poloviny 20. století.

Miniaturní plastové fragmenty se už teď nacházejí nejen v oceánech, ale i ve sladké povrchové, a dokonce pitné vodě, vzduchu, ovoci a zelenině, zpracovaných potravinách, zubní pastě a tak dále. Výzkum je odhalil nejen v naší krvi, ale i v placentě či plodové vodě.

Je čím dál zjevnější, že je třeba k plasty upozadit jako materiál, kde to jen jde, a realisticky se bavit o odklonu od jejich stále se zvyšující produkce. Recyklace zdaleka nestačí držet krok a například spalování odpadu jako systémové řešení nepřipadá v úvahu. Jak ukazuje i nedávná mezinárodní analýza zpracovaná s účastí Arniky, spalovny jsou spojeny s vlastní velmi dlouhou řadou environmentálních a dalších rizik. Krom toho, že produkují množství toxických látek přímo ohrožujících veřejné zdraví, z logiky věci také vypouštějí enormní množství skleníkových plynů, dále zrychlujících oteplování klimatu.

Environmentální organizace včetně Arniky dlouhodobě upozorňují, že ekosystémy a lidstvo v globálním rozsahu nečelí jedinému přímočarému problému, jako by byly mikroplasty či měnící se klima, ale komplexní, hned trojité ekologické krizi. Ta zahrnuje jak změnu klimatu, tak mnohačetné znečištění a ztrátu přírodní rozmanitosti. Žádá si důsledná a odborně podložená řešení přijímaná transparentně, za naslouchání občanské společnosti a skupinám zvláště zasaženým negativními jevy. Součástí takových řešení je i silná plastová úmluva OSN.

Jako Arnika pro vás budeme téma nadále sledovat. Chcete nám pomoci? Podepište výzvu Budoucnost bez plastů, žádající zastavení plastové nadprodukce a toxického znečištění!

Projekt byl podpořen Ministerstvem životního prostředí. Projekt nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

https://arnika.org/novinky/plastova-umluva-se-zatim-odklada